

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УНІВЕРСИТЕТ МЕНЕДЖМЕНТУ ОСВІТИ»**

КУПРІЄВИЧ ВІКТОРІЯ ОЛЕКСАНДРІВНА

УДК:378.37.01.377.001

**ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ПРОФЕСІЙНОГО САМОВДОСКОНАЛЕННЯ
КЕРІВНИКІВ ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ
В ПРОЦЕСІ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ**

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти
(011 – освітні, педагогічні науки)

Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Київ – 2018

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана у Державному вищому навчальному закладі «Університет менеджменту освіти» Національної академії педагогічних наук України.

Науковий керівник – доктор наук з державного управління, професор
Лукіна Тетяна Олександрівна,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України,
професор кафедри публічного управління та
менеджменту інноваційної діяльності

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, доцент
Сущенко Лариса Олександрівна,
Запорізький національний університет,
професор кафедри соціальної педагогіки

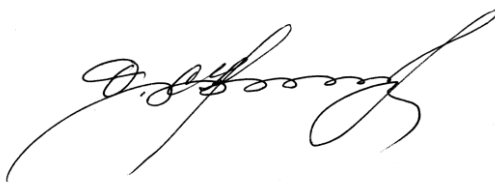
кандидат педагогічних наук
Стойкова Вікторія Володимирівна,
Миколаївський обласний інститут
післядипломної педагогічної освіти, заступник
директора з науково-педагогічної роботи

Захист відбудеться «22» листопада 2018 р. о 12 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.455.03 у Державному вищому навчальному закладі «Університет менеджменту освіти» НАПН України за адресою: 04053, м. Київ, вул. Січових Стрільців, 52-Д, 3 поверх, к. 320, Наукова бібліотека Державного вищого навчального закладу «Університет менеджменту освіти», читальна зала.

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Державного вищого навчального закладу «Університет менеджменту освіти» НАПН України (04053, м. Київ, вул. Січових Стрільців, 52-Д) та на сайті: www.umo.edu.ua.

Автореферат розісланий «19» жовтня 2018 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

О. С. Снісаренко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Завдання реформування системи освіти та забезпечення соціально-економічного зростання України обумовлюють необхідність підвищення ефективності функціонування професійно-технічних навчальних закладів (далі – ПТНЗ), призначення яких полягає у підготовці висококваліфікованих робітничих кадрів, розвитку творчого і наукового потенціалу молоді, примноженні професійного та інтелектуального капіталу робітничого класу, забезпечення його конкурентоздатності на сучасному ринку праці. Вирішення зазначених завдань нерозривно пов'язане з посиленням вимог до професійних якостей як працівника, так і менеджера будь-якого рівня, забезпечення умов для професійного розвитку керівників закладів професійно-технічної освіти, що, у свою чергу, спричинило необхідність розвитку теорії і практики професійного самовдосконалення керівника навчального закладу.

Професійне самовдосконалення керівника ПТНЗ як складний спеціально організований і цілеспрямований процес підвищення професійних компетенцій, розвитку ділових і особистісних якостей педагога, управлінця виступає потужним чинником забезпечення ефективного функціонування навчального закладу та поліпшення якості освіти. Формування нового підходу до організації професійної освіти передбачає вироблення нових підходів до управління нею, що обумовлює появу нових вимог до сучасного керівника ПТНЗ, його професійних якостей і навичок, рівня професійної компетентності, які проявляються у необхідності самостійного набуття ним специфічних навичок формування нових професійних відносин (партнерських, конкурентних) у ринкових умовах, умінь аналізувати внутрішнє (освітнє) середовище і зовнішню (соціально-економічну) ситуацію на ринку освітніх послуг і ринку праці з метою визначення перспектив розвитку закладу освіти тощо. Оволодіння цими навичками сприяє професійному розвитку, вдосконаленню керівника ПТНЗ як менеджера. Але результативність професійного самовдосконалення керівника ПТНЗ залежить від ступеня сформованості навичок здійснення професійного самовдосконалення, наявності певних педагогічних умов в процесі підвищенні кваліфікації, методики консультативного супроводу з боку фахівця-андрагога процесу власного навчання і самовдосконалення керівника ПТНЗ.

Актуальність обраної теми дисертаційного дослідження обумовлена наявністю низки суперечностей, зокрема між:

- зростаючими вимогами до професійної компетентності керівника закладу освіти в умовах реалізації реформи освіти та недостатньою сформованістю готовності цих категорій педагогів до професійного самовдосконалення;

- суспільними потребами у забезпеченні безперервного професійного розвитку керівників ПТНЗ та традиційними формами і методами підвищення кваліфікації педагогічних кадрів;

- необхідністю максимального задоволення освітніх потреб керівників ПТНЗ в процесі підвищення кваліфікації та відсутністю організаційного та методичного забезпечення процесу їхнього професійного самовдосконалення.

Провідні ідеї дослідження проблеми професійного самовдосконалення керівника ПТНЗ ґрунтуються на фундаментальних працях вітчизняних і зарубіжних учених. Питання професійного самовизначення знайшли своє відображення у

роботах К. Абульханової-Славської, Є. Климова, Л. Мітіної, Н. Пряжникова, Н. Суханової, О. Філатової та ін. Низка наукових праць (О. Дубасенюк, Н. Дуднік, С. Морозова, В. Філоненко, Л. Шабуніна, Т. Шрейбер) присвячені проблемі професійної самоорганізації. Вивченню психологічної сутності феномену професійної самореалізації особистості сприяли дослідження вчених, які працюють у галузі управління персоналом (Р. Кричевський, Т. Базаров, Т. Шульц, Г. Беккер, М. Мескон, Ф. Хедоурі, О. Виханський, А. Наумов, А. Столяренко, А. Урбанович та ін. Деякі проблеми професійного відбору вивчали І. Логінова, Л. Собчик; питання організаційної психології проаналізував А. Занковський; різні аспекти мотивації діяльності досліджували Г. Герцберг, В. Леонт'єв, Є. Ільїн; механізми самоактуалізації та самореалізації особистості були предметом уваги К. Абульханова-Славської, О. Асмолова, Л. Коростильової та ін.

Дослідженню проблеми управління закладами освіти присвячені роботи вітчизняних дослідників Л. Калініної, В. Маслова, В. Олійника, Л. Сергєєвої, Т. Сорочан та ін. Розгляду процесу управління, аналізу його функцій приділено багато уваги О. Галусом, Л. Даниленко, Г. Єльніковою, Н. Клокар, В. Пікельної, П. Третьяковим, Є. Хриковим та ін.

Незважаючи на наявність великої кількості наукових досліджень, в яких мова йде про загальні питання теорії і практики здійснення процесу професійного самовдосконалення керівника закладу освіти поза увагою науковців залишилася проблема визначення педагогічних умов професійного самовдосконалення керівника ПТНЗ, розробки та обґрунтування відповідної моделі реалізації цього процесу під час підвищення кваліфікації зазначеної категорії педагогічних працівників, визначення критеріїв і рівнів сформованості їх професійного самовдосконалення. Вирішення даної проблеми вимагає розробки та впровадження нових підходів до організації навчального процесу, що враховують специфіку даної категорії слухачів та ґрунтуються на засадах андрагогіки, системного та синергетичного підходів, визначення принципів формування та добору відповідного змісту освіти, відбору організаційних форм і методів оцінювання професійного розвитку керівників професійних навчальних закладів тощо.

Таким чином, зазначене вище зумовило вибір теми дисертаційного дослідження **«Педагогічні умови професійного самовдосконалення керівників професійно-технічних навчальних закладів в процесі підвищення кваліфікації»**.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дослідження виконано згідно з тематикою науково-дослідної роботи кафедр ДВНЗ «Університет менеджменту освіти»: «Науково-методичні засади оцінювання росту професіоналізму керівних кадрів професійної освіти» (протокол засідання кафедри професійної освіти № 1 від 23 січня 2010 р.), «Науково-методичні засади підвищення ефективності державно-громадського управління неперервною освітою в умовах суспільних трансформацій в Україні» (державний реєстраційний номер № ДР 0116U007183).

Тема дослідження затверджена вченою радою ДВНЗ «Університет менеджменту освіти» (протокол № 1 від 21 січня 2009 р.) та узгоджена в Міжвідомчій раді з координаційних наукових досліджень у галузі педагогіки та психології в Україні (протокол № 2 від 31 березня 2009 р.).

Об'єкт дослідження – професійне самовдосконалення керівників професійно-технічних навчальних закладів у процесі підвищення кваліфікації.

Предмет дослідження – педагогічні умови професійного самовдосконалення керівників професійно-технічних навчальних закладів у процесі підвищення кваліфікації.

Мета дослідження – визначення, наукове обґрунтування й експериментальна перевірка педагогічних умов і моделі реалізації професійного самовдосконалення керівників ПТНЗ в процесі підвищення кваліфікації та розробка відповідних методичних рекомендацій для їх впровадження у педагогічну практику.

Відповідно до об'єкта, предмета, мети визначено **завдання дослідження**:

1. З'ясувати ступінь розробленості проблеми професійного самовдосконалення керівників ПТНЗ у сучасній науковій літературі.

2. Проаналізувати понятійний апарат дослідження з метою уточнення сутності понять «професійне самовдосконалення» та «професійне самовдосконалення керівників професійно-технічних навчальних закладів», виявити особливості такого самовдосконалення в процесі підвищення професійної кваліфікації управлінських кадрів.

3. Розробити та обґрунтувати критерії сформованості рівнів професійного самовдосконалення керівників професійно-технічних навчальних закладів.

4. Розробити, теоретично обґрунтувати й експериментально перевірити педагогічні умови і модель професійного самовдосконалення керівників ПТНЗ в процесі підвищення професійної кваліфікації.

5. Розробити методичні рекомендації для керівників професійно-технічних навчальних закладів та інститутів підвищення кваліфікації щодо створення педагогічних умов професійного самовдосконалення керівників ПТНЗ в процесі підвищення професійної кваліфікації.

Методи дослідження. Для досягнення визначеної мети було використано комплекс загальнонаукових методів:

– *теоретичні*: узагальнення та систематизації наукової та навчально-методичної літератури, що дали змогу виокремити і систематизувати підходи до тлумачення сутності професійного самовдосконалення як процесу і системи; методи порівняльного аналізу і синтезу, що дозволило визначити та уточнити понятійний апарат дослідження, виявити основні підходи до вирішення проблеми професійного самовдосконалення керівників ПТНЗ; метод моделювання, що використовувався з метою розроблення моделі професійного самовдосконалення керівників ПТНЗ у процесі підвищення кваліфікації;

– *емпіричні*: анкетування, інтерв'ювання, бесіда, тестування, педагогічне спостереження, вивчення та узагальнення управлінського досвіду, методи самооцінок, самоаналізу результатів роботи над собою, що використовувались для вироблення концептуальної основи моделі професійного самовдосконалення керівників ПТНЗ;

– *статистичні*: методи математичної статистики, які дали можливість обробки результатів педагогічного експерименту, їх інтерпретації та подання інформації у графічному вигляді.

Організація та основні етапи дослідження. Дослідження передбачало кілька етапів наукового пошуку (2010–2017 рр.).

На першому етапі (2010–2013 рр.) – проаналізовано філософську, соціологічну, психолого-педагогічну літературу з теми дослідження; визначено мету, основні завдання, об'єкт і предмет дослідження; розроблено програму та методику наукового пошуку, упорядковано понятійний апарат.

На другому етапі (2014–2015 рр.) – систематизовано матеріал щодо визначення та обґрунтування педагогічних умов професійного самовдосконалення керівників ПТНЗ, розроблено і теоретично обґрунтовано модель професійного самовдосконалення керівників ПТНЗ в процесі підвищення кваліфікації.

На третьому етапі (2016–2017 рр.) – здійснено математико-статистичне обґрунтування та інтерпретація результатів експериментального дослідження, розроблено та апробовано методичні рекомендації для керівників ПТНЗ та інститутів підвищення кваліфікації щодо створення педагогічних умов професійного самовдосконалення в процесі підвищення кваліфікації цих категорій слухачів, сформульовано загальні висновки дисертаційного дослідження.

Наукова новизна та теоретичне значення одержаних результатів дослідження полягає в тому, що *вперше*:

визначено й теоретично обґрунтовано педагогічні умови реалізації професійного самовдосконалення керівників ПТНЗ в процесі підвищення кваліфікації, які полягають у: створенні освітнього середовища як чинника формування професійного самовдосконалення керівників ПТНЗ; розвитку готовності керівників ПТНЗ до професійного самовдосконалення; спрямованості освітнього процесу підвищення кваліфікації в цілому та окремих його структурних компонентів на професійне самовдосконалення керівників ПТНЗ; стимулюванні та спрямованості керівників ПТНЗ до мотивації успіху в процесі професійного самовдосконалення; педагогічній підтримці процесів самовдосконалення, створенні системи спеціального методичного супроводу професійного самовдосконалення керівників ПТНЗ в процесі підвищення кваліфікації;

розроблено, обґрунтовано та експериментально перевірено модель професійного самовдосконалення керівників ПТНЗ в процесі підвищення кваліфікації як систему взаємообумовлених компонентів (цільового, змістового, діяльнісного, результативного), реалізація яких забезпечує досягнення певного рівня (початкового, оптимального, еталонного) сформованості професійного самовдосконалення, що вимірюється за допомогою комплексу відповідних критеріїв і показників (мотиваційно-ціннісного, когнітивного, операційно-діяльнісного, рефлексивного та креативного);

розроблено та обґрунтовано критерії сформованості рівнів професійного самовдосконалення керівників ПТНЗ, а саме: мотиваційно-ціннісний; когнітивний; операційно-діяльнісний; рефлексивний; креативний;

уточнено понятійний апарат теорії професійної освіти, зокрема конкретизовано дефініції понять «професійне самовдосконалення» та «професійне самовдосконалення керівників ПТНЗ». Останнє визначається як внутрішній процес свідомої цілеспрямованої роботи над собою, що відображає вищий рівень саморуку

на основі інтегральної взаємодії самоосвіти та самовиховання, ціннісно-вмотивованої професійної діяльності, основою якого є професійні самопізнання, самоактуалізація, самоорганізація та самореалізація фахівця, управлінця, менеджера освіти;

набули подальшого розвитку зміст, форми та методи підвищення кваліфікації керівників ПТНЗ в умовах післядипломної освіти (організація навчання на основі навчальних програм та навчальних планів, що відображають зміст професійного навчання й ураховують андрагогічну специфіку процесу підвищення кваліфікації керівників ПТНЗ; використання варіативних форм підвищення кваліфікації керівників ПТНЗ).

Практичне значення одержаних результатів полягає у впровадженні в процес підвищення кваліфікації програми авторського спецкурсу «Професійне самовдосконалення керівників ПТНЗ», реалізація якого забезпечує створення обґрунтованих педагогічних умов професійного самовдосконалення керівників ПТНЗ; розробці методичних рекомендацій для учасників освітнього процесу (викладачів-тьюторів і слухачів курсів підвищення кваліфікації) щодо організації професійного самовдосконалення керівників ПТНЗ.

Результати дослідження можуть бути використані у роботі закладів післядипломної педагогічної освіти під час курсового та міжкурсного періодів та при організації самоосвітньої діяльності керівників ПТНЗ.

Впровадження результатів дослідження. Сформульовані у дисертаційному дослідженні методичні рекомендації щодо створення педагогічних умов і впровадження моделі професійного самовдосконалення керівників ПТНЗ були використані викладачами-тьюторами для організації процесу підвищення кваліфікації цієї категорії педагогів, спрямованого на забезпечення розвитку в них навичок професійного самовдосконалення.

Основні положення та результати дисертаційного дослідження було впроваджено в освітній процес у Науково-методичному центрі професійно-технічної освіти та підвищення кваліфікації інженерно-педагогічних працівників у Хмельницькій області (довідка № 15 від 07.02.2018 р.), Навчально-методичному центрі професійно-технічної освіти у Чернівецькій області (довідка № 89 від 15.03.2018 р.), Навчально-методичному центрі професійно-технічної освіти у Луганській області (довідка № 01/261С від 11.04.2018 р.), Навчально-методичному центрі професійно-технічної освіти у Рівненській області (довідка № 169 від 17.05.2018 р.), Глухівському національному педагогічному університеті імені Олександра Довженка (довідка № 1829 від 22.05.2018 р.), комунальному вищому навчальному закладі «Вінницька академія неперервної освіти» на курсах підвищення кваліфікації (довідка № 01/21-458 від 05.06.2018 р.), Міжрегіональній Академії управління персоналом (довідка № 1511 від 15.06.2018 р.).

Апробація результатів дисертації. Основні положення та результати дослідження доповідались та обговорювались на конференціях, семінарах, круглих столах, зокрема: Всеукраїнський методологічний Веб-семінар: «Проблема самоорганізації та самовдосконалення керівника професійно-технічного навчального закладу в процесі підвищення кваліфікації» (м. Київ, 2014); Всеукраїнська Інтернет-конференція: «Самовдосконалення керівника ПТНЗ в процесі підвищення

кваліфікації» (м. Київ, 2015); Міжнародна науково-практична конференція: «Підвищення кваліфікації керівників як педагогічна проблема» (м. Львів, 2016); II Міжнародна науково-практична конференція: «Вдосконалення професіоналізму керівника закладу професійної освіти в умовах підвищення кваліфікації» (м. Київ, 2016); Міжнародна науково-практична конференція: «Управління професійним самовдосконаленням керівника професійно-технічного навчального закладу як суб'єкта управлінської діяльності» (м. Одеса, 2016); обласна науково-практична конференція: «Професіоналізм і компетентність керівника професійно-технічного навчального закладу» (м. Чернівці, 2016); Міжнародна науково-практична конференція: «Методичні аспекти професійного самовдосконалення керівника професійно-технічного навчального закладу» (м. Харків, 2016); міжвузівський науково-практичний круглий стіл: «Шляхи професійного самовдосконалення особистості керівника в умовах професійного навчального закладу» (м. Київ, 2016), Всеукраїнська Інтернет-конференція: «Стимулювання до самовдосконалення керівника закладу професійної освіти як важлива функція системи підвищення кваліфікації» (м. Хмельницький, 2016), Всеукраїнська науково-практична конференція: «Особливості безперервного самовдосконалення керівників професійно-технічних навчальних закладів в процесі підвищення кваліфікації» (м. Київ, 2016), Міжнародна науково-практична конференція: «Критерії, показники та рівні професійного самовдосконалення керівників професійно-технічних навчальних закладів» (м. Харків, 2017); III Міжнародна науково-практична конференція: «Формування управлінської компетентності керівника професійно-технічного навчального закладу» (м. Київ, 2017), Всеукраїнська науково-практична конференція: «Удосконалення інформаційно-комунікаційної компетентності у підвищенні кваліфікації керівника професійного навчального закладу» (м. Житомир, 2017), Міжнародна науково-практична конференція: «Стан підвищення кваліфікації керівників професійно-технічних навчальних закладів в інститутах післядипломної педагогічної освіти» (м. Львів, 2017), Міжнародна науково-практична конференція: «Практичний аспект педагогічної системи професійного самовдосконалення особистості» (м. Київ, 2017), Міжнародна науково-практична конференція: «Зарубіжний досвід професійного самовдосконалення керівників закладів професійної освіти» (м. Одеса, 2018); Міжнародна науково-практична конференція: «Методичні рекомендації щодо професійного самовдосконалення керівників закладів професійної освіти» (м. Київ, 2018).

Публікації. За результатами дисертаційного дослідження опубліковано 31 одноосібна друкована праця: 13 статей, (з яких 8 – у провідних наукових фахових виданнях України, 1 стаття в зарубіжному виданні), 17 – матеріали конференцій, 1 – навчально-методичне видання.

Структура й обсяг дисертації. Дисертація складається з анотацій українською та англійською мовами, вступу, трьох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, додатків, списку використаних джерел із 345 найменувань (із них 23 – іноземними мовами). Загальний обсяг дисертації – 273 сторінки, з них 15 сторінок – анотації, 164 – основного тексту. Робота містить 13 таблиць і 7 рисунків.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність і доцільність обраної теми, визначено об'єкт, предмет, мету, завдання дослідження, теоретичні основи дослідження, охарактеризовані методи і етапи роботи, розкрито наукову новизну дослідження, його теоретичну і практичну значущість, наведено дані щодо апробації результатів педагогічного дослідження.

У першому розділі **«Професійне самовдосконалення керівників професійно-технічних навчальних закладів в теорії і практиці»** проаналізовано стан розробленості проблеми професійного самовдосконалення керівників ПТНЗ у сучасній науковій літературі, уточнено зміст основних понять дослідження, розкрито наукові засади та особливості професійного самовдосконалення керівників ПТНЗ в процесі підвищення кваліфікації, узагальнено вітчизняну та зарубіжну практику організації професійного самовдосконалення керівників закладів професійної освіти в процесі підвищенні кваліфікації.

На основі ґрунтовного аналізу наукової літератури з'ясовано, що проблема професійного самовдосконалення педагогічного працівника є предметом досліджень вчених з різних наукових сфер: філософії, педагогіки, андрагогіки, психології та ін. З'ясовано, що наявність різноманітних підходів до визначення сутності професійного самовдосконалення особистості зумовлена специфікою різних видів професійної діяльності та відмінностями у методологічних підходах дослідників. Незважаючи на розбіжності, більшість авторів схиляється до думки, що процес професійного самовдосконалення особистості є явищем складним і багатограним, виключно індивідуалізованим, усвідомленим, у якому в суб'єктивних цілях та інтересах формуються і розвиваються якості та здібності людини до професійного зростання.

Доведено, що професійна діяльність керівника ПТНЗ є за своєю сутністю акмеологічною, тому що вона є діяльністю по вдосконаленню та розвитку власних акмеологічних здібностей та управлінської майстерності з метою підвищення ефективності управління організаційною системою (професійно-технічним навчальним закладом).

У контексті вивчення теоретичних засад досліджуваної проблеми уточнено дефініції основних понять дослідження – «професійне самовдосконалення» та «професійне самовдосконалення керівників ПТНЗ». Професійне самовдосконалення ми розглядаємо як процес, у якому відображається динаміка рівня обізнаності фахівця; діяльність, що спрямована на розвиток професійних якостей, навичок, умінь; засіб підготовки до інноваційної діяльності.

Професійне самовдосконалення керівника ПТНЗ являє собою цілеспрямований, безперервний процес удосконалення наявних та створення нових професійних якостей, основу якого складає мотиваційний компонент. Обґрунтовано, що процес професійного самовдосконалення керівників ПТНЗ варто розглядати у нерозривному зв'язку із професійним самопізнанням, професійною самоактуалізацією, професійною самоорганізацією та професійною самореалізацією. У процесі аналітичного дослідження доведено доцільність тлумачення поняття професійного самовдосконалення керівників ПТНЗ як внутрішнього процесу свідомої цілеспрямованої роботи над собою, що відображає вищий рівень саморуку

на основі інтегральної взаємодії самоосвіти та самовиховання, ціннісно-вмотивованої професійної діяльності. Визначено, що основою професійного самовдосконалення є професійні самопізнання, самоактуалізація, самоорганізація та самореалізація фахівця, управлінця, менеджера освіти.

Визначено засобами історичного та концептуального аналізу робіт, присвячених проблемам андрагогіки, що провідні андрагогічні принципи (індивідуального досвіду та розвитку індивідуальних освітніх потреб; рівнево-кваліфікаційного підходу; життєвої і посадової перспективи; вікового підходу; створення умов і свободи вибору професійної траєкторії; стимулювання самоосвіти і самостійності особистості; спільної діяльності і відповідальності за її результат; розвитку творчого потенціалу та морально-вольової сфери особистості) відповідають специфіці підвищення кваліфікації керівників ПТНЗ, завданням безперервного вдосконалення їхньої науково-педагогічної та методичної підготовки, стимулюють набуття додаткових знань за базовою спеціальністю та саморозвиток професійних управлінських умінь, посилюють соціальну відповідальність керівника як менеджера на ринку освітніх послуг.

У ході дослідження вивчався досвід організації підвищенні кваліфікації та професійного самовдосконалення керівників закладів професійної освіти Великої Британії, Франції, США, Республіки Казахстан, Республіки Білорусь.

Проведений аналіз вітчизняного та зарубіжної практики підвищення кваліфікації, спрямованого на забезпечення професійного розвитку цих категорій педагогічних працівників, дав можливість виокремити спільні підходи до організації професійного самовдосконалення (мотивування та стимулювання професійного самовдосконалення, превалювання самостійних форм роботи, безперервність та практична спрямованість процесу, системність, цілісність, відкритість та деякі інші) та обґрунтувати доцільність використання цього досвіду для визначення педагогічних умов професійного самовдосконалення керівників ПТНЗ в процесі підвищення кваліфікації в Україні.

Обґрунтовано, що підвищення кваліфікації керівників ПТНЗ на засадах андрагогіки є не лише чинником успішної модернізації даного процесу, але й надає особистісної зорієнтованості його суб'єктам на систематичне професійне самовдосконалення, що відповідає запитам ринку освітніх послуг.

У другому розділі **«Модель та педагогічні умови професійного самовдосконалення керівників професійно-технічних навчальних закладів в процесі підвищення кваліфікації»** на підставі аналізу психолого-педагогічної літератури та узагальнення досвіду роботи закладів післядипломної педагогічної освіти визначено і схарактеризовано педагогічні умови професійного самовдосконалення керівників ПТНЗ, розроблено та обґрунтовано модель, визначено критерії, показники і рівні сформованості професійного самовдосконалення керівників ПТНЗ в процесі підвищення кваліфікації.

У процесі дослідження визначено та обґрунтовано такі педагогічні умови професійного самовдосконалення керівників ПТНЗ в процесі підвищення кваліфікації:

1) створення освітнього середовища як чинника формування професійного самовдосконалення керівників ПТНЗ. Зазначено, що основна мета використання

можливостей освітнього середовища як чинника формування професійного самовдосконалення керівників ПТНЗ полягає у тому, щоб відкрити управлінцям різноманіття наукового світу, привчити до цього різноманіття як контексту їх професійної діяльності, розвивати готовність до постійного професійного самовдосконалення процесу протягом життя;

2) розвиток готовності керівників ПТНЗ до професійного самовдосконалення. Доведено, що готовність до професійного самовдосконалення – це цілісний прояв особистості, її особистісний стан, який передбачає наявність у суб'єкта образу структури дії постійної спрямованості свідомості на її виконання;

3) спрямованість освітнього процесу підвищення кваліфікації в цілому та окремих його структурних компонентів на професійне самовдосконалення керівників ПТНЗ означає формування у керівників ПТНЗ системи потреб і мотивів самовдосконалення своєї професійної компетентності; введення в процес навчання таких педагогічних технологій, які мають активізувати самостійну роботу особистості (застосування ділових ігор, проектів, самостійна робота з використанням інформаційних технологій тощо);

4) стимулювання та спрямованість керівників ПТНЗ до мотивації успіху в процесі професійного самовдосконалення, що передбачає перехід від аморфної однорівневої системи прагнень до складної, ієрархічно побудованої, від вузької тимчасової сфери дії спонукань до стійкого автономного мотиву самовдосконалення, перетворення окремих спроб роботи над собою до постійно тривалого процесу, образу мислення керівника ПТНЗ;

5) це педагогічна підтримка процесів самовдосконалення, створення системи спеціального методичного супроводу професійного самовдосконалення керівників ПТНЗ в процесі підвищення кваліфікації.

Методичне забезпечення як вид діяльності – це процес, спрямований на створення різних видів методичної продукції, на надання методичної допомоги, на виявлення, вивчення, узагальнення позитивного педагогічного та управлінського досвіду. Метою створення методичного забезпечення є підвищення ефективності педагогічного процесу. Методичне забезпечення супроводу в процесі підвищення кваліфікації є одним із ресурсів освітнього середовища, який активізує потенціал освітнього середовища для розвитку особистості керівників ПТНЗ.

Для організації та проведення експериментальної перевірки результативності розроблених педагогічних умов професійного самовдосконалення керівників ПТНЗ було визначено та обґрунтовано відповідно до структурних компонентів самовдосконалення основні його критерії: мотиваційно-ціннісний, когнітивний, операційно-діяльнісний, рефлексивний, креативний. Для досягнення поставленої мети використано тріступеневу градацію, у межах якої визначалися зони розподілу характеристик та якісних параметрів показників кожного з критеріїв.

Основним критерієм визначення рівнів самовдосконалення керівників ПТНЗ став ступінь досягнення акме, суб'єктності, компетентності, ціннісної та діяльнісної визначеності, креативності, рефлексивності й конструктивної спрямованості. Визначено три рівні професійного самовдосконалення керівників професійно-технічних навчальних закладів – початковий, оптимальний, еталонний.

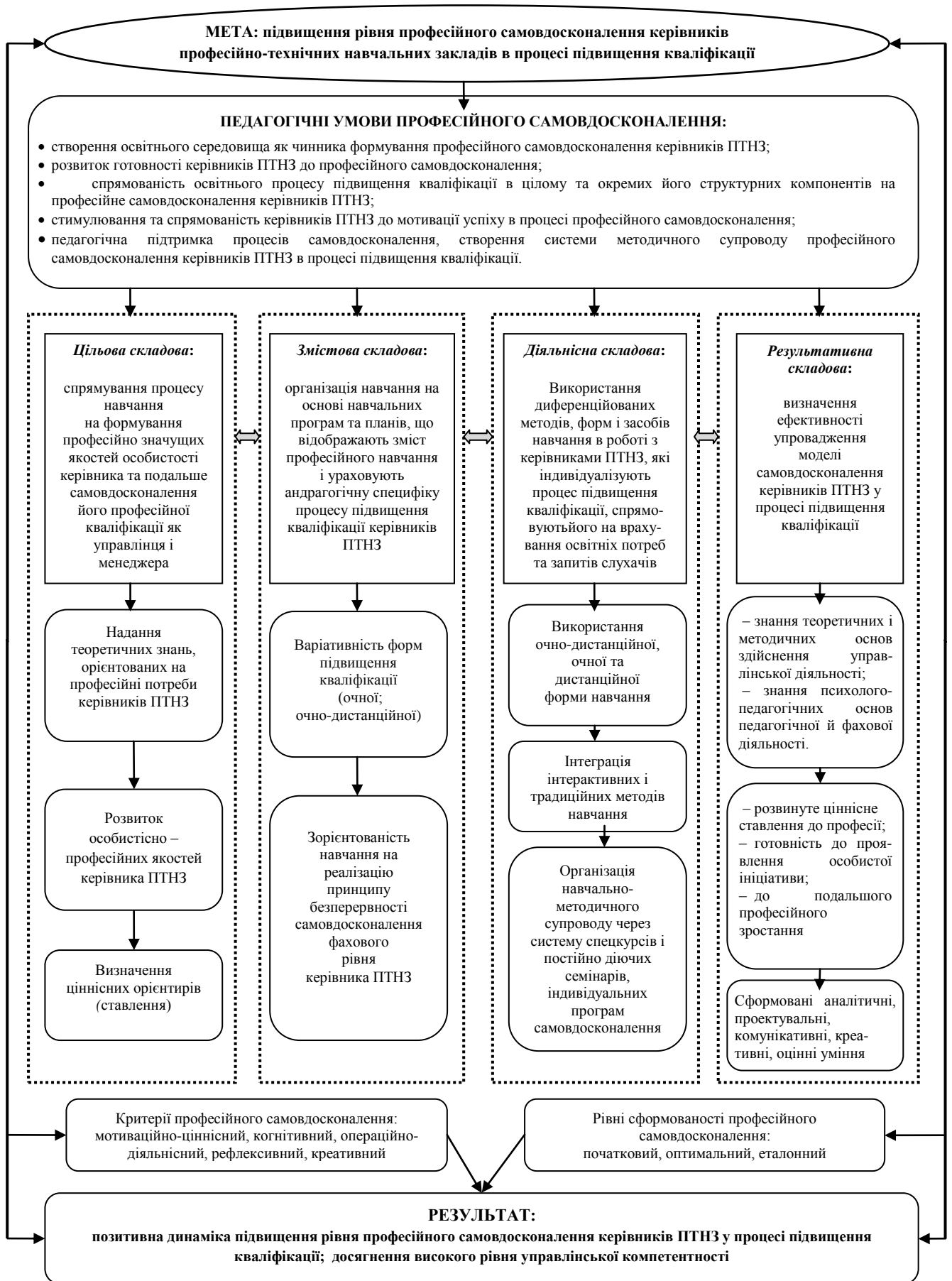

Рис. 1. Модель професійного самовдосконалення керівників професійно-технічних навчальних закладів в процесі підвищення кваліфікації

Модель професійного самовдосконалення керівників ПТНЗ в процесі підвищення кваліфікації подано на рисунку (рис. 1). Дана модель відбиває індивідуальний простір самовдосконалення, віддзеркалює глибинні форми суб'єктивного, неповторного, нелінійного процесу саморозвитку та самоздійснення; містить мету, закономірності, функції, етапи, чинники, компоненти, педагогічні умови, критерії, показники, рівні професійного самовдосконалення та демонструє нерозривний взаємозв'язок з індивідуальним простором самовдосконалення.

Розроблена з урахуванням вимог особистісного, діяльнісного, системного і компетентнісного наукових підходів та визначеної специфіки підвищення кваліфікації керівників ПТНЗ модель, як умовний аналог цього процесу, відображає систематизований комплекс основних закономірностей діяльності і взаємодії його учасників. Пропонована модель розглядається як система взаємозумовлених структурних компонентів (цільової, змістової, діяльнісної, результативної) у їх взаємозв'язку і нерозривній єдності, що передбачає можливості оперативного корегування особистісних цілей і групових завдань слухачів курсів підвищення кваліфікації упродовж п'ятилітнього атестаційного періоду.

Цільова складова характеризує спрямування процесу навчання на формування професійно значущих якостей особистості керівника та подальше самовдосконалення його професійної кваліфікації як управлінця і менеджера.

Змістова складова передбачає розробку навчальних програм і планів, що відображають зміст професійної підготовки й ураховують андрагогічну специфіку процесу підвищення кваліфікації керівників ПТНЗ.

Діяльнісна складова базується на використанні широкого спектру диференційованих методів, форм і засобів навчання в роботі з керівниками ПТНЗ, які індивідуалізують процес підвищення, кваліфікації, спрямують його на врахування освітніх потреб та запитів слухачів.

Результативна складова має на меті визначення ефективності упровадження моделі професійного самовдосконалення керівників ПТНЗ у процесі підвищення кваліфікації за допомогою показників рівнів сформованості професійної компетентності керівників ПТНЗ.

Результатом упровадження розробленої моделі має стати підвищення рівня професійного самовдосконалення керівників ПТНЗ як менеджерів і управлінців в процесі підвищення кваліфікації.

У третьому розділі **«Експериментальна перевірка моделі та педагогічних умов реалізації професійного самовдосконалення керівників професійно-технічних навчальних закладів в процесі підвищення кваліфікації»** наведено загальну характеристику організації і проведення експерименту, представлено дані підсумкового аналізу результатів експериментальної роботи.

З метою перевірки результативності запровадження педагогічних умов та моделі професійного самовдосконалення керівників ПТНЗ в процесі підвищення кваліфікації нами були залучені слухачі курсів підвищення кваліфікації Центрального інституту післядипломної педагогічної освіти категорій «Директори ПТНЗ» та «Заступники директорів з навчально-виховної роботи ПТНЗ».

При відборі експериментальних і контрольних груп застосували вибірковий метод дослідження.

Дослідженням було охоплено 153 слухачі – директори ПТНЗ і 247 – заступників директорів з НВР ПТНЗ з усієї України, що склало 71 % від загальної кількості слухачів, які проходили підвищення кваліфікації за категоріями «Директори ПТНЗ» і «Заступники директорів з НВР» з 2011 по 2016 рр.

Метою проведеної експериментальної роботи стала перевірка гіпотези даного наукового дослідження про те, що професійне самовдосконалення керівників ПТНЗ буде значно ефективнішим, якщо процес підвищення їхньої кваліфікації у системі післядипломної освіти побудувати на основі запровадження певних педагогічних умов та відповідної моделі професійного самовдосконалення, які ґрунтуються на принципах андрагогіки.

Формувальний експеримент було проведено за такою схемою: відбір слухачів шляхом випадкової вибірки до контрольних (194 особи: директорів ПТНЗ – 73 особи, заступників директорів з навчально-виховної роботи ПТНЗ – 121 особа) та експериментальних (206 осіб: директорів – 80 осіб та заступників директорів з навчально-виховної роботи ПТНЗ – 126 осіб) груп; визначення рівня готовності до професійного самовдосконалення керівників ПТНЗ на початку і по закінченню експерименту; викладання спецкурсу «Професійне самовдосконалення керівників ПТНЗ в процесі підвищення кваліфікації» в експериментальних групах, та відсутність його у контрольних; проведення комплексу цілеспрямованої роботи, орієнтованої на формування у слухачів навичок саморозвитку та самовдосконалення під час дистанційного етапу в експериментальних групах, та відсутність такої роботи у контрольних групах.

У ході проведеного анкетування з'ясовано, що керівну посаду в ПТНЗ обіймають фахівці, переважна більшість з яких не мають фахової освіти менеджера, але мають достатньо високий рівень педагогічної кваліфікації й практичний досвід управлінської діяльності (понад 90 % директорів ПТНЗ до свого призначення обіймали посаду заступника директора).

За допомогою статистики критерію χ^2 для рівня статистичної значущості $\alpha = 0,05$ було визначено, що розподіл слухачів експериментальної та контрольної груп до початку проведення експериментального навчання є випадковим, а групи ідентичні за своїми характеристиками.

У групах були виявлені підгрупи, які характеризувалися досить низькими показниками: керівники, які вважали свій рівень професійної підготовки достатнім і не відчували потреби його підвищувати (62 %); керівники, що обіймають посаду директора ПТНЗ понад 20 років і налаштовані на завершення своєї кар'єри у найближчі роки (17 %); керівники, які мають управлінський стаж до 5 років, стикаються з великими труднощами, керуючи навчальним закладом (19 %).

Перед початком експерименту визначальними стали наступні характеристики: неготовність та насторожене ставлення до освітніх послуг, які пропонуються на курсах підвищення кваліфікації; демонстрація впевненості, що всі проблеми вони можуть розв'язувати самі, спираючись на свій практичний досвід (28,4 %). Така позиція яскраво виражена в групі директорів з управлінським стажем понад 20 років. Упевненість у тому, що для самоосвіти, саморозвитку та самовдосконалення є достатніми такі ресурси, як професійна література та досвід

колег у своєму колективі. Інших мотиваційних ресурсів для організації самоосвіти та самовдосконалення не виділяє 34,7 % опитуваних слухачів.

Стосовно організаційних форм підвищення кваліфікації, абсолютна більшість керівників двох експериментальних груп висловилося на підтримку спецкурсів (63 %), підвищення кваліфікації за індивідуальною програмою (23 %); самоосвіти (21 %); дистанційного навчання (25 %).

Результати дослідження підтвердили висновок про те, що індивідуальні запити в системі навчання дорослих неможна уніфікувати. Групування слухачів за віком, стажем роботи, за професійними потребами, за рівнем професійної компетентності дає можливість диференціювати зміст навчання.

Після закінчення навчання керівники ПТНЗ експериментальної групи в більшості підтримали ідею безперервного навчання (89 %). Вони згодні з тим, що навчання повинно бути постійним, бо швидке оновлення знань, відхід від традиційних уявлень про керівництво ПТНЗ вимагають постійного розвитку компетентності керівника, менеджера освіти.

За підсумками проходження курсів підвищення кваліфікації виявлено, що готовність до змін у контрольній групі керівників ПТНЗ залишилася достатньо низькою. Причина в тому, що більшості керівників ПТНЗ, які під час експерименту входили до цієї групи, зручніше керувати, спираючись на свій старий, неодноразово перевірений досвід. Їм важко змінити свій стиль управління й реалізувати можливість перейти на інноваційні методи управління ПТНЗ.

Результативність підвищення кваліфікації для керівників експериментальної групи можна вважати задовільною, оскільки вдалося сформувати в них мотивацію на подальше самовдосконалення, навчання та розвиток. Разом з тим не всі керівники контрольної групи (43 % за результатами підсумкового анкетування) змогли змінити свій погляд на власний професійний та управлінський досвід. Саме ця частина керівників групи потребує подальшого осмислення тих ресурсів, які отримані під час навчання; реальної оцінки особистих можливостей; розуміння власних потреб у професійному розвитку і бачення шляхів професійного вдосконалення.

Позитивним результатом процесу навчання можна вважати й зміни, які відбулися в групах керівників ПТНЗ за підсумками експерименту, а саме в контрольних групах у 15 % – піднявся рівень готовності до впровадження інновацій; 71 % керівників висловили пряму зацікавленість у професійному самовдосконаленні та особистому розвитку; 12 % керівників ПТНЗ висловилися за радикальні зміни в роботі навчального закладу.

Критичне значення $\chi^2_{0,05}$ критерію однорідності χ^2 для рівня статистичної значущості $\alpha = 0,05$ дорівнює $\chi^2_{0,05} = 7,82$. Емпіричне значення критерію однорідності після завершення експериментального навчання $\chi^2_{емп} = 8,246$. Оскільки $\chi^2_{емп} > \chi^2_{крит}$, то цим підтверджено, що виявлена відмінність у результатах виконання підсумкового тесту слухачами експериментальної і контрольної груп з достовірністю 95 % означає наявність позитивного впливу на експериментальну групу саме розробленої нами методики організації професійного самовдосконалення керівників ПТНЗ у процесі підвищення кваліфікації, а не випадкових подій і чинників впливу.

ВИСНОВКИ

Результати дослідження дозволяють зробити такі висновки:

1. У ході аналізу зарубіжної та вітчизняної наукової літератури виявлено, що проблема професійного самовдосконалення працівника сфери освіти загалом і керівника професійно-технічного навчального закладу зокрема вивчалася науковцями з позицій психології, педагогіки, філософії, андрагогіки, самоменеджменту та інших галузей знань. Виявлено наявність кількох наукових підходів (андрагогічного, акмеологічного, синергетичного та системного) щодо визначення сутності та складових поняття професійного самовдосконалення як об'єкту управлінського впливу. З'ясовано, що професійне самовдосконалення є керованим процесом, управління яким здійснюється як самою особистістю, так і ззовні. Результативність управління процесом професійного самовдосконалення керівників ПТНЗ залежить від багатьох чинників, зокрема від особливостей професійної діяльності, специфіки закладу освіти, вмотивованості людини, особистісних і ділових якостей тощо. Обґрунтовано, що управління професійним самовдосконаленням керівників ПТНЗ може здійснюватися і в процесі підвищення кваліфікації у системі післядипломної педагогічної освіти за умови створення певних педагогічних умов, що враховують принципи андрагогіки, можливості педагогічного процесу та специфіку даної категорії слухачів.

2. Здійснено аналіз сутності понять «професійне самовдосконалення» та «професійне самовдосконалення керівників ПТНЗ», узагальнено наукові підходи щодо їх тлумачення. Виявлено, що поняття «професійне самовдосконалення» особистості у сучасних наукових дослідженнях визначається як процес, у якому відображається динаміка рівня обізнаності фахівця; діяльність, що спрямована на розвиток професійних якостей, навичок, умінь; засіб підготовки до інноваційної діяльності.

Обґрунтовано, що розмаїття тлумачень поняття професійного самовдосконалення особистості зумовлено специфікою різних видів професійної діяльності та відмінностями у методологічних підходах дослідників.

У процесі аналітичного дослідження доведено доцільність розуміння поняття професійного самовдосконалення керівника ПТНЗ як керованого процесу, що управляється через створення відповідних педагогічних умов, зовнішнє і внутрішнє мотивування, стажування та проходження системи тренінгових занять у системі підвищення кваліфікації.

3. Сформульовано та обґрунтовано критерії сформованості рівнів професійного самовдосконалення керівників ПТНЗ, що базуються на врахуванні специфіки професійної діяльності та особистісних характеристик керівників (мотиваційно-ціннісний, когнітивний, операційно-діяльнісний, рефлексивний, креативний).

Визначено рівні самовдосконалення керівників ПТНЗ – початковий, оптимальний, еталонний та подано змістові характеристики кожного з рівнів.

4. Визначено педагогічні умови професійного самовдосконалення керівників ПТНЗ в процесі підвищення кваліфікації: створення освітнього середовища як чинника формування професійного самовдосконалення керівників професійно-технічних навчальних закладів; розвиток готовності керівників професійно-технічних навчальних закладів до професійного самовдосконалення; спрямованість освітнього

процесу підвищення кваліфікації в цілому та окремих його структурних компонентів на професійне самовдосконалення керівників професійно-технічних навчальних закладів; стимулювання та спрямованість керівників ПТНЗ до мотивації успіху в процесі професійного самовдосконалення; педагогічна підтримка процесів самовдосконалення, створення системи методичного супроводу професійного самовдосконалення керівників ПТНЗ в процесі підвищення кваліфікації.

Обґрунтовано доцільність створення певних педагогічних умов як засобу для індивідуального професійного самовдосконалення керівників ПТНЗ.

5. Розроблено й обґрунтовано модель професійного самовдосконалення керівників ПТНЗ в процесі підвищення кваліфікації, що розглядається як система взаємозумовлених основних структурних складових (цільової, змістової, діяльнісної, оцінно-результативної) у взаємозв'язку і нерозривній єдності. Структурними компонентами моделі є: суб'єкти і об'єкт педагогічної діяльності із самовдосконалення, мету, концептуальні засади, закономірності процесу професійного самовдосконалення, функції, етапи, чинники, компоненти, педагогічні умови, критерії, показники і рівні професійного самовдосконалення. Зазначена модель ґрунтується на ідеї про необхідність формування нерозривного взаємозв'язку з індивідуальним простором самовдосконалення керівника ПТНЗ. В основу моделі покладено принципи системності та безперервності професійного самовдосконалення, орієнтації на професійно значущі ділові якості особистості керівника, усвідомленого та мотивованого ставлення суб'єкта до завдань самовдосконалення, варіативності форм організації підвищення кваліфікації, об'єктивності оцінювання і самооцінювання результатів самовдосконалення.

Розроблена з урахуванням вимог особистісного, діяльнісного, системного і компетентнісного наукових підходів та визначеної специфіки підвищення кваліфікації керівників ПТНЗ модель, як умовний аналог цього процесу, відображає систематизований комплекс основних закономірностей діяльності та взаємодії його учасників. У центрі уваги моделі знаходиться доросла (у психологічному аспекті зріла) людина як об'єкт навчання, самоосвіти і самовдосконалення, тому метою її реалізації є формування та розвиток професійної кваліфікації керівника ПТНЗ.

6. Проведено експериментальну апробацію запропонованих педагогічних умов та моделі професійного самовдосконалення керівників ПТНЗ в процесі підвищення кваліфікації. Аналіз результатів формувального експерименту засвідчив ефективність поетапного формування у керівників ПТНЗ позитивної мотивації до безперервного професійного самовдосконалення завдяки упровадженню спецкурсу «Професійне самовдосконалення керівників ПТНЗ». Виявлено й обґрунтовано, що професійне самовдосконалення керівника ПТНЗ ніколи не можна вважати завершеним, процес його стимулювання має бути постійним, послідовним і систематичним.

Здійснена дослідно-експериментальна робота з упровадження педагогічних умов професійного самовдосконалення керівників ПТНЗ у процесі підвищення кваліфікації та аналіз отриманих результатів за визначеними критеріями засвідчали наявну динаміку основних характеристик професійного самовдосконалення слухачів. Значення критерію однорідності для експериментальної і контрольної груп слухачів до завершення експериментального навчання для рівня значущості $\alpha = 0,05$ дорівнює $\chi^2_{0,05} = 7,82$, а після навчання –

$\chi^2_{0,05} = 8,246$, що є достатньою підставою вважати мету дослідження досягнутою, а завдання виконаними.

7. За результатами педагогічного експерименту розроблено методичні рекомендації для керівників ПТНЗ та інститутів підвищення кваліфікації щодо формування педагогічних умов професійного самовдосконалення керівників ПТНЗ в процесі підвищення професійної кваліфікації, які набули практичного використання у навчальному процесі. Обґрунтовано, що найбільш результативними були наступні прийоми організації навчання: використання різних форм роботи зі слухачами у залежності від попереднього досвіду їхньої управлінської діяльності; максимальна практична спрямованість навчання, гнучкість у відборі змісту навчання, наявність можливості у слухачів вибору часу і темпів навчання.

Розроблено та впроваджено у практику роботи закладів післядипломної педагогічної освіти спецкурс «Професійне самовдосконалення керівників професійно-технічного навчального закладу», зміст якого спрямований на розвиток таких навичок: визначати орієнтири та перспективи власного саморозвитку; розвивати ініціативу на позитивне ставлення до професійного самовдосконалення; об'єктивно оцінювати свої професійні якості та здійснювати самоаналіз власних досягнень; визначати цілі самонавчання і самовдосконалення; обирати види і шляхи самовдосконалення; застосовувати інноваційні методи управлінської діяльності на практиці; раціонально складати та виконувати план професійного самовдосконалення; добирати та застосовувати оптимальні засоби самодіагностики; здійснювати самоконтроль за своїми результатами; оцінювати результати і ставити нові завдання; рефлексувати власні зміни та досягнення та ін.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Праці, які відображають основні наукові результати дисертації:

1. Купрієвич В. О. Деякі проблеми розвитку сучасної професійної освіти. *Вісник післядипломної освіти: зб. наук. пр. / АПН України ДВНЗ «Ун-т менедж. освіти»; Асоц. безперер. освіти дорослих; голов. ред. В. В. Олійник; редкол. О. Л. Ануфрієва [та ін.].* Київ: Геопринт, 2008. Вип. 10. С. 32–38.
2. Купрієвич В. О. Професійне самовдосконалення керівника закладу професійно-технічної освіти. *Нова педагогічна думка. 2010. № 1.* 124 с. С. 38–40.
3. Купрієвич В. О. Сутність самовдосконалення керівника професійно-технічного навчального закладу в процесі підвищення кваліфікації. *Нові технології навчання: наук.-метод. зб.; Ін-т інноваційних технологій і змісту освіти МОН України.* Київ, 2015. Вип. 87. С. 19–24.
4. Купрієвич В. О. Безперервне самовдосконалення керівників професійних навчальних закладів у системі післядипломної освіти. *Педагогічні науки: зб. наук. пр.; Херсон. держ. ун-т, 2016. Т. 2, вип. LXIX.* С. 73–76.
5. Купрієвич В. О. Технологія самовдосконалення керівників професійно-технічних навчальних закладів у процесі підвищення кваліфікації. *Педагогічні науки: зб. наук. пр.; Херсон. держ. ун-т, 2016. Т. 2, вип. LXX.* С. 70–74.
6. Купрієвич В. О. Педагогічні умови професійного самовдосконалення керівників професійно-технічних навчальних закладів. *Педагогічні науки: зб. наук. пр.; Херсон. держ. ун-т. 2017. Т. 3, вип. LXXVI.* С. 35–38.

7. Купрієвич В. О. Особливості мотивації професійного самовдосконалення керівників професійно-технічних навчальних закладів. *Вісник післядипломної освіти: зб. наук. пр. / НАПН України ДВНЗ «Ун-т менедж. освіти»*; голов. ред. В. В. Олійник; редкол. О. Л. Ануфрієва [та ін.]. Київ: АТОПОЛ ГРУП, 2017. Вип. 3(32). 156 с. С. 51–61. (Серія «Педагогічні науки»).

8. Купрієвич В. О. Модель професійного самовдосконалення керівників закладів професійної (професійно-технічної) освіти в процесі підвищення кваліфікації. *Науковий вісник Ін-ту професійно-технічної освіти НАПН України. Професійна педагогіка: зб. наук. пр.; редкол.: В. О. Радкевич (голова) [та ін.]*. Київ: Вид. Євенок О. О., 2018. Вип. 15. 188 с. С. 41–47.

9. Kupriyevich Viktoriya. Pedagogical conditions of professional self-improvement of professional (professional and technical) education institution leaders in the process of increase of qualification (on the results of experimental research). *Fundamental and applied researches in practice of leading scientific schools*, 2018. 26(2). P. 367–372.

10. Купрієвич В. О. *Професійне самовдосконалення керівників професійно-технічних навчальних закладів: спецкурс для слухачів курсів підвищення кваліф. керів. та пед. кадрів проф. освіти*; НАПН України, ДВНЗ «Ун-т менедж. освіти». Київ: ДВНЗ «Ун-т менедж. освіти», 2017. 40 с.

Праці, які додатково відображають наукові результати дисертації:

11. Купрієвич В. О. Професійна компетентність запорука якісної освіти. *Профтехосвіта. 2009. Вересень*. С. 8–12.

12. Купрієвич В. Підвищення кваліфікації керівників закладів професійної освіти як педагогічна проблема. *Післядипломна освіта в Україні. 2016. № 1*. С. 26–28.

13. Купрієвич В. О. *Проблема самоорганізації та самовдосконалення керівника професійно-технічного навчального закладу в процесі підвищення кваліфікації (2014 рік)*. URL: <http://hegelnet.org/kyiv/>

14. Купрієвич В. О. Підвищення кваліфікації керівників як педагогічна проблема. *Психологія та педагогіка: необхідність впливу науки на розвиток практики в Україні. Зб. тез наук. робіт учасників Міжнар. наук.-практ. конф., м. Львів, 26–27 лют. 2016 р.* Львів: ГО «Львів. пед. спільнота», 2016. С. 133–135.

15. Купрієвич В. О. Удосконалення інформаційно-комунікаційної компетентності у підвищенні кваліфікації керівника професійного навчального закладу. *Модернізація змісту професійної освіти умова підготовки конкурентоздатного фахівця нової формації. Зб. матеріалів конф. / ред. Г. Л. Губарев (голова) [та ін.]*. Житомир: Вид. О. О. Євенок, 2017. 388 с. С. 175–179.

16. Купрієвич В. О. Формування управлінської компетентності керівника професійно-технічного навчального закладу. *Розвиток сучасної освіти: теорія, практика, інновації. Зб. матеріалів II Міжнар. наук.-практ. конф., Київ, 23–24 лют. 2017 р.* Київ: Міленіум, 2017. 336 с. С. 192–194.

17. Купрієвич В. О. Самоменеджмент в діяльності керівника сучасного закладу професійної освіти. *Післядипломна освіта в Україні. 2017. № 2*. С. 88–90.

18. Купрієвич В. О. Стан підвищення кваліфікації керівників професійно-технічних навчальних закладів в інститутах післядипломної педагогічної освіти. *Психологія та педагогіка: необхідність впливу науки на розвиток практики в*

Україні. Зб. тез наук. робіт учасників Міжнар. наук.-практ. конф., м. Львів, 24–25 лют. 2017 р. Львів: ГО «Львів. пед. спільнота», 2017. 120 с. С. 65–68.

19. Купрієвич В. О. Зарубіжний досвід професійного самовдосконалення керівників закладів професійної освіти. *Актуальні питання сучасних педагогічних та психологічних наук. Зб. наук. робіт учасників Міжнар. наук.-практ. конф., 16–17 лют. 2018 р., м. Одеса.* Одеса: ГО «Південна фундація педагогіки», 2018. Ч. 2. 108 с. С. 94–98.

20. Купрієвич В. О. Стимулювання до самовдосконалення керівника закладу професійної освіти як важлива функція системи підвищення кваліфікації. *Методичні засади підвищення кваліфікації педагогічних працівників системи професійної освіти. Зб. матеріалів Всеукр. Інтернет-конф.;* за заг. ред. Л. І. Шевчук. Хмельницький: НМЦ ПТО ПК ФОП Мельник А. А., 2016. С. 257–363.

21. Купрієвич В. О. Самовдосконалення керівника ПТНЗ в процесі підвищення кваліфікації. *Актуальні проблеми університетської та професійної післядипломної освіти в кризових умовах. Зб. тез Всеукр. Інтернет-конф., 27 лют. 2015 р., м. Київ.* Київ : НАПН України; Ун-т менедж. освіти, 2015. URL : http://umo.wedes.com.ua/images/content/institutes/cipo/kaf_UPOP/metod_material/vseukr_internet_konf.pdf

22. Купрієвич В. О. Вдосконалення професіоналізму керівника закладу професійної освіти в умовах підвищення кваліфікації. *Розвиток сучасної освіти: теорія, практика, інновації. Зб. матеріалів II Міжнар. наук.-практ. конф., Київ, 25–26 лют. 2016 р.* Київ: Міленіум, 2016. 358 с. С. 230–231.

23. Купрієвич В. О. Управління професійним самовдосконаленням керівника професійно-технічного навчального закладу як суб'єкта управлінської діяльності. *Пріоритетні напрями розвитку сучасних педагогічних та психологічних наук. Зб. наук. робіт учасників Міжнар. наук.-практ. конф., 12–13 серп. 2016 р., м. Одеса.* Одеса: ГО «Південна фундація педагогіки», 2016. С. 130–134.

24. Купрієвич В. О. Професіоналізм і компетентність керівника професійно-технічного навчального закладу. *Проблеми та перспективи розвитку робітничих професій у Чернівецькій області: застосування новітніх технологій у навчанні. Зб. ст. обласної наук.-практ. конф.* Чернівці: ЧВКУ КНТЕУ, 2016. С. 14–17.

25. Купрієвич В. О. Особливості безперервного самовдосконалення керівників професійно-технічних навчальних закладів в процесі підвищення кваліфікації. *Професійний розвиток та управління людськими ресурсами в системі післядипломної педагогічної освіти в контексті трансформації освіти України. Зб. тез наук.-практ. конф., м. Київ, Україна, 28 жовт. 2016 р.* URL : http://umo.edu.ua/images/content/institutes/cipo/kaf_dergh_slug/material_diyaln/MATERIALI_KONFERENCI_28.10.16_23.01.17.pdf

26. Купрієвич В. Дистанційне навчання в системі підвищення кваліфікації як засіб професійного самовдосконалення керівників професійно-технічних навчальних закладів. *Післядипломна освіта в Україні. 2017. № 1.* С. 94–97.

27. Купрієвич В. О. Критерії, показники та рівні професійного самовдосконалення керівників професійно-технічних навчальних закладів. *Роль і місце психології і педагогіки у формуванні сучасної особистості. Зб. тез Міжнар.*

наук.-практ. конф., м. Харків, Україна, 13–14 січ. 2017 р. Харків: Східноукр. організація «Центр педагогічних досліджень», 2017. 100 с. С. 43–48.

28. Купрієвич В. О. Шляхи професійного самовдосконалення особистості керівника в умовах професійного навчального закладу. *Актуальні проблеми психологічної та соціальної адаптації в умовах кризового суспільства: зб. наук. пр.*. Київ: Геопринт, 2016. С. 66–74.

29. Купрієвич В. О. Методичні аспекти професійного самовдосконалення керівника професійно-технічного навчального закладу. *Пріоритетні напрямки вирішення актуальних проблем виховання і освіти. Зб. тез Міжнар. наук.-практ. конф., м. Харків, Україна, 22–23 лип. 2016 р.* Харків: Східноукр. організація «Центр педагогічних досліджень», 2016. 112 с. С. 46–49.

30. Купрієвич В. О. Практичний аспект педагогічної системи професійного самовдосконалення особистості. *Педагогіка і психологія: актуальні проблеми досліджень на сучасному етапі: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ, Україна, 31 берез. – 1 квіт. 2017 р.* Київ: ГО «Київ. наук. організація педагогіки та психології», 2017. С. 54–56.

31. Купрієвич В. О. Методичні рекомендації щодо професійного самовдосконалення керівників закладів професійної освіти. *Сучасні досягнення вітчизняних вчених у галузі педагогічних та психологічних наук: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ, Україна, 2–3 берез. 2018 р.* Київ: ГО «Київська наукова організація педагогіки та психології», 2018. Ч. 1. 120 с. С. 96–100.

АНОТАЦІЇ

Купрієвич В. О. Педагогічні умови професійного самовдосконалення керівників професійно-технічних навчальних закладів в процесі підвищення кваліфікації. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук (доктора філософії) за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. – ДВНЗ «Університет менеджменту освіти» НАПН України, Київ, 2018.

Дослідження присвячено проблемі професійного самовдосконалення керівників ПТНЗ в процесі підвищення кваліфікації. Проаналізовано стан розробленості проблеми у наукових джерелах, уточнено зміст основних дефініцій дослідження. В дисертації вперше визначено й теоретично обґрунтовано педагогічні умови реалізації професійного самовдосконалення керівників ПТНЗ в процесі підвищення кваліфікації. Теоретично обґрунтовано і експериментально перевірено модель професійного самовдосконалення керівників ПТНЗ в процесі підвищення кваліфікації, що розглядається як система взаємозумовлених структурних складових (цільової, змістової, діяльнісної, результативної) у взаємозв'язку і нерозривній єдності. Розроблено та обґрунтовано критерії професійного самовдосконалення керівників професійно-технічних навчальних закладів а саме: мотиваційно-ціннісний; когнітивний; операційно-діяльнісний; рефлексивний; креативний. Здійснена дослідно-експериментальна робота з упровадження педагогічних умов професійного самовдосконалення керівників ПТНЗ у процесі підвищення кваліфікації та аналіз отриманих результатів за визначеними критеріями засвідчили

наявну значну динаміку основних характеристик професійного самовдосконалення слухачів.

Результати дослідження можуть бути використані у роботі закладів післядипломної педагогічної освіти під час курсового та міжкурсового періодів, при самоосвітній діяльності керівників ПТНЗ.

Ключові слова: професійне самовдосконалення, післядипломна освіта, підвищення кваліфікації, керівник професійно-технічного навчального закладу, педагогічні умови, андрагогіка, професійна компетентність.

Kupriyevych V. O. Pedagogical conditions of professional self-improvement of vocational educational institution leaders in the process of advanced training. – Manuscript.

Dissertation for a candidate degree in pedagogical sciences (PhD): Specialty /Course code 13.00.04 – Theory and methodology of vocational education. – State Higher Educational Institution «University of Educational Management», National Academy of Educational Sciences of Ukraine, Kyiv, 2018.

The research is focused on the problem of professional self-improvement of vocational educational institution leaders in the process of advanced training. The state of development of this problem in scientific resources has been analyzed and the content of the main definitions of the research was specified. Pedagogical conditions of professional self-improvement of the vocational educational institutions leaders in the process of advanced training were defined and theoretically substantiated, namely: the creation of educational environment as a factor of vocational educational institutions leaders professional self-improvement formation; the development of vocational educational institutions leaders readiness for professional self-improvement; focus of the educational process on professional development in general and of its separate structural components on the professional self-improvement of the vocational educational institutions leaders; orientation of the leaders of vocational educational institutions on motivating success in the process of professional self-improvement; pedagogical support of self-improvement processes, creation of a system of special methodological support of professional self-improvement of vocational educational institution leaders in the process of advanced training.

The model of professional self-improvement of leaders of vocational educational institutions in the process of advanced training, which is considered as a system of interdependent structural components (target, content, activity, effective) in the interconnections and inseparable unity is theoretically substantiated and experimentally verified.

The criteria of professional self-improvement of the vocational educational institutions leaders are developed and substantiated, namely: motivational-value; cognitive; operational-activity; reflexive; creative.

An experimental work on the introduction of pedagogical conditions and the model of professional self-improvement of the leaders of institutions in the process of advanced training and the analysis of the obtained results according to the determined criteria have been carried out and showed the significant dynamics of the main characteristics of professional self-improvement of students.

The results of the research can be used in the institutions of postgraduate pedagogical education during the course and inter-curricular periods, for organization of self-education activities of vocational educational institutions leaders.

Keywords: professional self-improvement, postgraduate education, advanced training, leaders of vocational educational institutions, pedagogical conditions, andragogy, professional competence.

Підписано до друку 09.10.2018 р. Формат 60x90/16.

Ум. друк. арк. 0,9. Обл.-вид. арк. 0,9.

Тираж 100. Зам. 78.

«Видавництво “Науковий світ”»[®]

Свідоцтво ДК № 249 від 16.11.2000 р.

м. Київ, вул. Казимира Малевича (Боженка), 23, оф. 414.

200-87-15, 050-525-88-77

E-mail: nsvit23@ukr.net

Сайт: nsvit.cc.ua